

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการจัดการศึกษาป่าชุมชน กรณี ศึกษาการจัดการป่าด้าว (ป่าลูกชิด) กลุ่มภูตัน ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยกำหนดการศึกษาดังนี้

3.1 ข้อมูล และแหล่งข้อมูล การจัดการป่าด้าว (ป่าลูกชิด)

ก. ข้อมูล ปฐมภูมิ ได้จากการออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการป่าด้าว ภาคสนาม ในพื้นที่ บ้านสันเจริญ หมู่ที่ 6 ต.ผาทอง อ.ท่าวังผา จ.น่าน หรือสมาชิกกลุ่มภูตัน ซึ่งผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยอาศัยเครื่องมือเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากับชาวบ้าน ในพื้นที่ศึกษา

ข. ข้อมูล ทุติภูมิ ได้จากการค้นคว้า จากเอกสาร งานวิจัย เอกสารเรื่อง การอนุรักษ์ป่าชิด โดยชุมชนตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เอกสารปัญหาพิเศษ เรื่องการจัดการป่าด้าว ของชาวบ้านน้ำกิ บ้านนน้ำแปง บ้านสันเจริญและเอกสาร การเพาะด้าว โดยหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยยอด โครงการจัดการลุ่มน้ำน่านตอนบน (Danced)

3.2. ประชากรและ กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในหมู่บ้านสันเจริญ หมู่ที่ 6 ตำบลผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จำนวน 86 ครอบครัว โดยสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน จำนวน 86 คน ชาวบ้านสันเจริญทุกครอบครัว ได้ทำการเก็บลูกด้าว เพื่อขายเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว หลังจากฤดูการทำไร่ข้าว ซึ่งเป็นงานหลักของชาวบ้านที่จะต้อง อาศัยข้าวเป็นอาหารหลัก ข้าวที่ชาวบ้านรับประทานจะเป็นพันธุ์ข้าวเจ้าเป็นส่วนใหญ่ หรือหลังจากการเก็บพืชอื่นๆ เช่น ข้าวโพด ถั่ว กาแฟ และไม้ผลต่างๆ เหตุผลที่ใช้ กลุ่มชาวบ้านทุกหลังคาเรือน เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา เพราะว่าชาวบ้านทุกหลังคาเรือน จำนวน 86 ครอบครัว จะทำการเก็บลูกด้าว (ลูกชิด) จากป่าชุมชน โดยวิธีการจัดเก็บด้าวของกลุ่มภูตัน มีการจัดเก็บป่าด้าวตามประสบการณ์ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน ซึ่งได้พัฒนาการจัดการป่าด้าว จากปัญหาวิธีการจัดเก็บลูกด้าวมาตั้งแต่อดีต ต่อมาในปี 2535 ได้มีมติจากที่ประชุมประจำเดือนหมู่บ้านให้มีการจัดแบ่งพื้นที่ ป่าชุมชน ให้แต่ละครอบครัว

รับผิดชอบดูแลรักษา และการจัดเก็บผลผลิตจากตัวด้วย โดยการกำหนดแบ่งพื้นที่ป่าชุมชน โดยการจับฉลาก จำนวน 86 แปลง และยังสามารถกำหนดพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่ส่วนรวม จำนวน 1 แปลง ซึ่งจะไม่ทำการเก็บตัวโดยปล่อยให้ผลผลิตตัวแก่ เพื่อที่จะขยายพันธุ์เป็นต้นกล้าให้เจริญเติบโต และให้สัตว์จำพวก อีเห็น กินผลแก่ แล้วไปถ่ายมูลในพื้นที่ต่างๆ หรือเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ต้นกล้านำไปปลูกในแปลงของสมาชิกกลุ่มภูถัน ในแต่ละครอบครัว

การจัดการป่าตัว ได้มีการพัฒนามาจากปัญหาเป็นวิธีการหรือการจัดการป่าชุมชน ตามภูมิปัญญาของชาวบ้านซึ่งเป็นชาวเขาค่าเมี่ยน อย่างมีประสิทธิภาพนำไปสู่การจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีความยั่งยืน ภายใต้การบริหารจัดการที่เข้มแข็ง ของชาวบ้านทำให้ ป่าชุมชนแห่งนี้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ขององค์กรต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ มูลนิธิวันพฤกษ์เฉลิมพระเกียรติ ร.9 ประสานงาน โดยกลุ่มอัครเมืองน่าน โครงการปลูกป่าพัฒนาชุมชน ภายใต้โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ ได้มีกิจกรรมต่างๆ เสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง อย่างยั่งยืนสืบไป ได้แก่ การปลูกป่า

การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากร และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การทำแนวกันไฟ การจัดการเขาวงกต เพื่อสืบหอดการอนุรักษ์ หรือการจัดการป่าชุมชน การศึกษาดูงานในชุมชนอื่น ที่ประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดกระบวนการจัดป่าชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ขององค์กรต่างๆมากมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้หัวหน้าครัวเรือน จำนวน 86 คนเป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาได้พิจารณาถึงกลุ่มตัวอย่างทุกครอบครัวนั้น มีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นกลุ่ม ซึ่งดำเนินการจัดการป่าชุมชน มีการใช้ประโยชน์โดยการเก็บลูกตัวหรือลูกจืด มาจำหน่าย เป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว ภายใต้กฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มภูถันที่ได้ประชุมกำหนดขึ้นมาจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้านทุกคน

นอกจากนั้น ชุมชนยังได้รับประสบการณ์ การเรียนรู้ต่างๆ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ที่มีบทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อีกหลายหน่วยงาน

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้น เพื่อทำการสอบถาม หาข้อมูลต่างๆของกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน เป็นแบบสัมภาษณ์ หรือ แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล สถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการรับข่าวสาร เป็นแบบสัมภาษณ์ พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรในด้านต่างๆ เช่น สมาชิกชมรม อนุรักษ์ธรรมชาติกลุ่มภูสัน สมาชิกกลุ่มเยาวชน สมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านกลุ่มสมาชิกออมทรัพย์ กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ (ปลาภูเขา) สมาชิกกลุ่มป้องกันไฟป่า ตลอดจนสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ที่ภาครัฐ และภาคเอกชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ อย่างหลากหลาย รวมไปถึงการรับทราบ ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ในด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ และปัญหาอุปสรรค ที่มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรง และทางอ้อม

ตอนที่ 3 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็น และการจัดการป่าดงในชุมชน บ้าน สันเจริญ หรือกลุ่มภูสัน ทำให้มีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด และ ปิด

3.4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวเรือน จำนวน 86 คน การเข้าไปสัมภาษณ์ในพื้นที่หมู่บ้าน ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ผู้นำหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้น ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นธรรมชาติของชนเผ่าเมี่ยน ที่เป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นอย่างดี จากนั้นได้เข้าร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ โดยหมู่บ้านนี้ จะประชุมประจำเดือน ทุกวันที่ 10 ของเดือน เนื่องจากเป็นข้อตกลงของหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านบางส่วน ที่ออกไปทำไร่ หรือทำงานในพื้นที่ไกลจากหมู่บ้าน ต้องไปนอนค้างคืน 3 - 4 คืน และเป็นที่รู้กันว่า เมื่อถึงวันที่ 10 ของทุกเดือน ต้องมาประชุม หากไม่ได้เข้าร่วมประชุมประจำเดือน จะถูกปรับเป็นเงิน ครั้งละ 100 บาท

การเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน ตามแบบสัมภาษณ์ ตลอดถึงการสังเกต การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่แท้จริง เป็นประโยชน์ต่อการ ศึกษา ที่สมบูรณ์ขึ้น

3.5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วประมวลผลด้วย คอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS /Pc (Statistical Package for the Social Sciences Personal Computer Plus) โดยมีละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นำคู่มือลงรหัสพร้อมทั้งเปลี่ยนข้อมูลเป็นรหัสตัวเลข
2. การวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อเป็นการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)